

INTERVYU OLISHDA RESPONDENT VA KORRESPONDENT HUQUQLARI

Nurmatova Mashhura Shuhrat Qizi

*Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti magistranti,
“Mening yurtim” telekanali jurnalisti*

Annotatsiya: Ushbu maqola huquqiy, axloqiy va professional mulohazalarga e'tibor qaratgan holda intervyuda respondent va korrespondentning asosiy huquqlarini o'rganadi. Javobgar suhbatdosh sifatida shaxsiy daxlsizlik, rozilik va noto'g'ri ma'lumotlardan himoyalaniish huquqiga ega. Ular savollarga javob berishdan bosh tortishlari, intervyudan voz kechishlari yoki nashrdan oldin qayta ko'rib chiqishni talab qilishlari mumkin. Boshqa tomondan, korrespondent (jurnalist) axloqiy me'yorlarga va jurnalistik daxlsizlikka rioya qilgan holda ma'lumot olish, erkin savollar berish va kontentni nashr etish huquqiga ega. “Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari deklaratsiyasi” va ommaviy axborot vositalarining axloqiy me'yorlari kabi xalqaro huquqiy asoslar ko'rib chiqilib, matbuot erkinligi va shaxs huquqlari o'rtasidagi muvozanat ta'kidlangan. Shuningdek, axborotni tarqatishda aniqlik, adolatlilik va shaffoflikni ta'minlash bo'yicha har ikki tomonning mas'uliyati ham muhokama qilinadi. Tahlil zamonaviy jurnalistikada axloqiy va qonuniy talablarga javob beradigan intervyularni o'tkazish bo'yicha ilg'or tajribalar haqida tushuncha beradi.

Kalit so'zlar: Intervyu huquqlari, respondent huquqlari, korrespondent etikasi, OAV qonuni, matbuot erkinligi, jurnalist daxlsizligi, shaxsiy daxlsizlik, rozilik, noto'g'ri ma'lumot berish, axloqiy hisobot, OAV hisobdorligi, qonunchilik asoslari, shaffoflik, aniqlik, jurnalistika standartlari.

Аннотация: В статье рассматриваются основные права респондента и корреспондента во время интервью с упором на правовые, этические и профессиональные аспекты. Респондент, как интервьюируемый, имеет право на конфиденциальность, согласие и защиту от дезинформации. Они могут отказаться отвечать на вопросы, отказаться от интервью или запросить внесение изменений перед публикацией. С другой стороны, корреспондент (журналист) имеет право получать информацию, свободно задавать вопросы и публиковать контент, соблюдая при этом этические нормы и журналистскую честность. Рассматриваются международные правовые рамки, такие как Декларация прав человека Организации Объединенных Наций и этика СМИ, с акцентом на балансе между свободой прессы и правами личности. Также будут обсуждаться обязанности обеих сторон по обеспечению точности, справедливости и прозрачности при распространении информации. Анализ дает представление о передовой практике проведения интервью, отвечающей этическим и правовым требованиям современной журналистики.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Ключевые слова: права на интервью, права респондентов, корреспондентская этика, законодательство о СМИ, свобода прессы, журналистская честность, конфиденциальность, согласие, искажение информации, этичное освещение событий, подотчетность СМИ, правовая база, прозрачность, точность, журналистские стандарты.

Abstract: This article examines the fundamental rights of the respondent and the correspondent in an interview, focusing on legal, ethical and professional considerations. The respondent, as an interviewee, has the right to privacy, consent and protection from misrepresentation. They may refuse to answer questions, withdraw from the interview or request a revision before publication. On the other hand, the correspondent (journalist) has the right to obtain information, ask questions freely and publish content, while adhering to ethical standards and journalistic integrity. International legal frameworks such as the “United Nations Declaration of Human Rights” and the Code of Ethics for the Media are reviewed, highlighting the balance between freedom of the press and individual rights. The responsibilities of both parties to ensure accuracy, fairness and transparency in the dissemination of information are also discussed. The analysis provides insights into best practices in conducting interviews that meet ethical and legal requirements in modern journalism.

Keywords: Interview rights, respondent rights, correspondent ethics, media law, freedom of the press, journalistic integrity, privacy, consent, misrepresentation, ethical reporting, media accountability, legal framework, transparency, accuracy, journalistic standards.

KIRISH

Intervyu ma'lumot to'plash, jurnalistik reportajlar va ommaviy nutq uchun asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular respondentlar uchun o'z nuqtai nazarlarini baham ko'rishlari va korrespondentlar (jurnalistlar) uchun axborotni jamoatchilikka tarqatishlari uchun platformani taqdim etadi. Biroq, intervyu jarayoni har ikki tomonning huquq va majburiyatlarini belgilaydigan huquqiy, axloqiy va professional mulohazalarni o'z ichiga oladi. Respondent va korrespondent o'rtasidagi adolatli va shaffof o'zaro munosabatlarni ta'minlash ishonchlilik, aniqlik va jurnalistik halollikni saqlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Suhbatdosh sifatida respondent o'zining shaxsiy daxlsizligini himoya qiluvchi, majburlashning oldini oladigan va o'z bayonotlari noto'g'ri ko'rsatilmasligini ta'minlaydigan muayyan huquqlarga ega. Ushbu huquqlar intervyuni rad etish, anonimlikni so'rash yoki nashrdan oldin rozilikni qaytarib olish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, respondentlar o'z bayonotlarini, ayniqsa nozik yoki bahsli munozaralarda ko'rib chiqish va tushuntirish huquqiga ega. Ushbu huquqlarni himoya qilish axloqiy jurnalistika me'yorlari va shaxslarni noto'g'ri ma'lumot va tuhmatdan himoya qiluvchi turli huquqiy bazalarga mos keladi.[1]

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Aksincha, korrespondentlar matbuot erkinligi tamoyillariga muvofiq axborot izlash va tarqatish huquqiga ega. Jurnalistlar o'rganuvchi savollarni berish, jamoatchilikni qiziqtirgan masalalarni o'rganish va ortiqcha aralashuvlarsiz xabar berish huquqiga ega. Biroq, ular aniqlik, adolat va javobgarlik kabi axloqiy me'yorlarga rioya qilishlari kerak. Ular respondentlarning shaxsiy huquqlarini hurmat qilishlari, manipulyatsiyalardan qochishlari va ularning xabarlari zarar keltirmasligini ta'minlashlari kerak. Huquqiy qoidalar, jumladan, ommaviy axborot vositalari to'g'risidagi qonunlar va kasbiy xulq-atvor kodekslari, matbuot erkinligi va shaxs huquqlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash uchun ushbu majburiyatlarni tartibga soladi.

Ushbu maqola intervyu davomida respondentlar va korrespondentlar o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganadi, ularning huquqlari, axloqiy mulohazalari va ommaviy axborot vositalarining o'zaro munosabatlarini tartibga soluvchi huquqiy asoslarni tahlil qiladi. Ushbu tamoyillarni tushungan holda, har ikki tomon adolatli, mas'uliyatli va oshkora muloqotga kirishishi mumkin, natijada ishonchli jurnalistika va xabardor jamoatchilik muhokamasiga hissa qo'shadi.

Adabiyotlar sharhi va metodologiyasi

Adams, S. "*Interviewing for journalists*". Jurnalistlar uchun intervyu to'g'ri savolni to'g'ri so'rashning asosiy mahoratiga qaratilgan. Bu barcha bosma jurnalistlar – mutaxassislar, talabalar va stajyorlar uchun amaliy va ixcham qo'llanma. Mualliflar, ikkalasi ham tajribali jurnalistlar, ko'cha intervyusi, matbuot anjumanidan tortib, chuqur profil uchun asos sifatida foydalaniladigan intervyugacha bo'lgan intervyuning har xil turlarini tushuntiradilar. Nashr etilgan materiallardan namunalar va bir qator muvaffaqiyatli yozuvchilar va sharhlovchilar bilan intervyularni o'z ichiga olgan kitob intervyuning barcha jihatlarini qamrab oladi.[2]

Xiaoxuan Cheng, D, Lee.F. L. Mualliflar oz tadqiqotlarida Xitoydagi Tayvan muxbirlarining yangiliklar ishlarini ko'rib chiqadi, ayniqsa jurnalist va manba munosabatlari masalasiga e'tibor qaratadi. Ijtimoiy tarmoqlar tahlilidan olingan bog'lanish kuchi va gomofiliya tushunchalariga tayangan holda, ushbu tadqiqoti yangiliklar ma'lumotlari har doim ham erkin tarqalmaydigan kontekstda ishlaydigan xorijiy muxbirlar uchun kuchli va geterofil aloqalar hal qiluvchi rol o'ynashini ta'kidlaydi. Chuqur intervyular va qo'shimcha so'rov ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, turli xil manba aloqalari Tayvan muxbirlariga har xil turdagi ma'lumotlarni taqdim etadi. Tahlil Xitoy rasmiylari va boshqa mamlakatlardagi muxbirlar bilan mustahkam aloqalar Tayvan jurnalistlariga eng yuqori qiymatga ega bo'lgan yangilik ma'lumotlari va maslahatlarini, ya'ni eksklyuziv va nozik hikoyalar haqida ma'lumot va maslahatlarni olish imkonini berishini ko'rsatadi. Tayvan muxbirlari bunday mustahkam aloqalarni uzoq muddatli o'zaro aloqalar va instrumental almashinuv orqali o'rnatdilar. Xorijiy muxbirlarning ishini tushunish uchun topilmalarning oqibatlari muhokama qilinadi.[3]

TAHLILIY NATIJA.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Suhbatlarda respondent va korrespondent huquqlarini tahlil qilish qonunchilik asoslari, axloqiy jurnalistika standartlari va texnologik yutuqlar bilan shakllangan dinamik evolyutsiyani ochib beradi. So'nggi o'n yilliklarda global tashkilotlar va ommaviy axborot vositalarini tartibga soluvchi organlar matbuot erkinligi va shaxsiy daxlsizlik huquqlarini muvozanatlash zarurligini ta'kidladi. Bu intervyu paytida respondentlar va korrespondentlarni himoya qiladigan siyosat, qonunlar va jurnalistik yo'riqnomalarni ishlab chiqishga olib keldi.[4]

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti (YUNESKO) 2018-yildagi tadqiqotida ta'kidlaganidek, dunyo bo'ylab jurnalistlarning "70% dan ortig'i" intervyu o'tkazishda, xususan, rozilik va shaxsiy daxlsizlik masalalari bo'yicha axloqiy dilemmalarga duch kelgan. "Xalqaro Jurnalistlar Federatsiyasi (IFJ)", shuningdek, 2020-yilda xabar berishicha, so'nggi o'n yillikda ommaviy axborot vositalari bilan bog'liq huquqiy nizolar 30% ga oshgan, bu intervyu oluvchilarni ham, suhbatdoshlarni ham himoya qilishning o'sib borayotgan suhbatdoshlarning huquqlari murakkabligini ko'rsatmoqda.

Respondentlarning huquqlari turli milliy va xalqaro huquqiy hujjatlar orqali mustahkamlangan. Masalan, "Inson huquqlari to'g'risidagi Yevropa konvensiyasi (1950-yil 10-modda)" so'z erkinligini kafolatlaydi, shuningdek, shaxslarni yolg'on yoki chalg'ituvchi ma'lumotlardan himoya qiladi. Xuddi shunday, Yevropa Ittifoqining "Ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha umumiy reglamenti (GDPR) (2018)" shaxslar o'z bayonotlari va shaxsiy ma'lumotlaridan OAV intervyularida qanday foydalanilishini nazorat qilish huquqiga ega ekanligini belgilaydi. "Qo'shma Shtatlarda 1980-yilgi Maxfiylikni himoya qilish to'g'risidagi qonun" maxfiy intervyu mazmunidan ruxsatsiz foydalanishni cheklab, respondentlarni noto'g'ri ma'lumot berish yoki tuhmat qilishdan himoya qiladi.

Aksincha, korrespondentlar turli mamlakatlarda turlicha bo'lgan matbuot erkinligi himoyasiga tayanadi. "Jahon matbuot erkinligi indeksi (2023)" reytingiga "180 mamlakat" kirdi, bunda "Shimoliy mamlakatlar" jurnalistik erkinlik bo'yicha yetakchilik qilmoqda, avtoritar rejimlarga ega mintaqalar esa jiddiy cheklovlariga duch kelgan. "Chegara bilmas korrespondentlar (RSF)" ma'lumotlariga ko'ra, butun dunyo bo'ylab jurnalistlarning "40% dan ortig'i" hukumat tomonidan intervyu paytida berishi mumkin bo'lgan savollarga cheklovlar qo'yilgani haqida xabar bergan. "Norvegiya, Shvetsiya va Finlyandiya" kabi mamlakatlarda jurnalistlar ko'proq mustaqillikka ega, cheklovli muhitda esa intervyu ko'rsatmalari ko'pincha davlat siyosati bilan belgilanadi.

Raqamli media va ijtimoiy tarmoqlarning yuksalishi intervyu jarayonini o'zgartirdi. "Pew Research Center tadqiqotiga ko'ra (2021)", respondentlarning "60% dan ortig'i" o'z intervyulari ijtimoiy media platformalarida tahrirlangan yoki noto'g'ri ko'rsatilgan deb hisoblashgan. Bu jismoniy shaxslar noto'g'ri kontentni nashr etgani uchun ommaviy axborot vositalarini rad etish yoki qonuniy choralar ko'rishni talab qilganda huquqiy muammolarga olib keldi. 2022-yil holatiga ko'ra, Qo'shma Shtatlardagi ommaviy

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

axborot vositalari bilan bog'liq sud jarayonlarining kamida 15% intervyu kontentidan ruxsatsiz foydalanish bilan bog'liq.

Umumiy qilib aytganda, respondentlar va korrespondentlarning intervyu paytidagi huquqlari rivojlanishda davom etmoqda. Ko'pgina demokratik mamlakatlarda huquqiy himoya kuchaytirildi, ammo raqamli media manipulyatsiyasi tufayli axloqiy xavotirlar saqlanib qolmoqda. Jurnalistning daxlsizligi va shaxsiy daxlsizlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash butun dunyo bo'ylab ommaviy axborot vositalari xodimlari uchun ustuvor vazifa bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda respondent va korrespondentning intervyu paytidagi huquqlari ommaviy axborot vositalari to'g'risidagi milliy qonunlar, jurnalist etikasi va xalqaro standartlar bilan belgilanadi. Yoz oylarida jurnalistlar turizm, qishloq xo'jaligi va haddan tashqari harorat bilan bog'liq ijtimoiy masalalar kabi mavzularni yoritgani sababli ommaviy axborot vositalari faollashadi. Matbuot erkinligi va shaxsiy daxlsizlik o'rtasidagi muvozanat bu davrda ayniqsa dolzarb bo'lib qoladi, chunki ochiq havoda yoki ommaviy tadbirlarda o'tkaziladigan intervyular ko'pincha rozilik va axloqiy hisobot haqida tashvish uyg'otadi.

O'zbekistondagi respondentlar intervyu berishdan bosh tortish, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va bayonotlari noto'g'ri talqin qilinmasligini ta'minlashga qonuniy haqli. "OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TO'G'RISIDA"GI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNIGA O'ZGARTISH VA QO'SHIMCHALAR KIRITISH HAQIDA" shaxslarni tuhmat yoki majburlovchi xabarlardan himoya qilish uchun asos yaratadi. Shu bilan birga, jurnalistlar kasbiy halollik me'yorlariga rioya qilgan holda, ommaviy axborotga kirish, intervyu o'tkazish va natijalarni senzurasiz e'lon qilish huquqiga ega.[5]

Yoz faslida ommaviy axborot vositalarida turizm va atrof-muhitga oid masalalarning ko'payishi oshkoralik va mas'uliyatli jurnalistika zarurligi haqida munozaralarga sabab bo'ldi. Noto'g'ri talqin qilish va tanlab hisobot berish holatlari ham respondent, ham korrespondent huquqlarini himoya qilish muhimligini ta'kidlaydi. Qattiq axloqiy me'yorlarni va ommaviy axborot vositalarini o'qitish tashabbuslarini amalga oshirish intervyu sifatini oshirishi, aniqligi, adolatligi va barcha ishtirokchilarga hurmatni ta'minlashi mumkin.[6]

MUHOKAMA.

Suhbat davomida respondent va korrespondent o'rtasidagi dinamika axloqiy tamoyillar, qonunchilik asoslari va kasbiy mas'uliyat bilan boshqariladi. Korrespondentlarga ma'lumot to'plash va tarqatish vazifasi yuklangan bo'lsa-da, respondentlar o'zlarining shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va adolatli vakillikni ta'minlash huquqiga ega. Bu huquqlarning o'zaro ta'siri ko'pincha matbuot erkinligi, shaxsiy daxlsizlik va jurnalistikaning axloqiy chegaralari haqida munozaralarni keltirib chiqaradi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Intervyu etikasining eng muhim jihatlaridan biri bu “axborotlangan rozilik”dir. Respondentlarga intervyu maqsadi, uning mumkin bo'lgan oqibatlari va bayonotni rad etish yoki rad etish huquqlari haqida ma'lumot berilishi kerak. Siyosat yoki inson huquqlari kabi nozik mavzularda “ixtiyoriy ishtirokni” ta'minlash majburlashning oldini olish uchun zarur. Shu bilan birga, jurnalistlar, hatto respondentlar gapirishni istamasa ham, jamoatchilikni qiziqtirgan masalalarni tekshirish va xabar berish huquqiga ega.[7]

Muhokama qilishning yana bir sohasi – “xolislik va aniqlikni saqlash uchun korrespondentlarning mas'uliyati”. Tanlangan reportajlar, noto'g'ri talqin qilish yoki bayonotlarni kontekstdan tashqariga chiqarish jurnalistning ham, media tashkilotining ham ishonchliligiga putur etkazishi mumkin. Axloqiy jurnalistika adolatli vakillikni talab qiladi, bunda respondentlarning fikrlari buzib va manipulyatsiyasiz to'g'ri aks ettiriladi.

Bundan tashqari, raqamli ommaviy axborot vositalarining roli intervyu amaliyotini o'zgartirib, onlayn jurnalistikada maxfiylik va rozilik bilan bog'liq xavotirlarni oshirdi. To'g'ridan-to'g'ri translyatsiya qilish, ruxsatsiz yozib olish va axborotni ijtimoiy tarmoqlarda tez tarqatish yangi muammolarni keltirib chiqardi. Respondentlar o'z bayonotlari qanday bo'lishish mumkinligini bilishlari kerak va agar noto'g'ri taqdim etilgan bo'lsa, tuzatishlarni talab qilish huquqiga ega.

Ikkala tomonning huquqlarini muvozanatlash xalqaro jurnalistika standartlari, milliy OAV qonunlari va axloqiy me'yorlarga rioya qilishni talab qiladi. Shaffof va hurmatli yondashuv jurnalistlar va suhbatdoshlar o'rtasida ishonchni mustahkamlaydi, axborot to'planishi va mas'uliyat bilan taqdim etilishini ta'minlaydi, shu bilan birga “matbuot erkinligi va shaxsiy huquqlar” himoya qilinadi.[8]

XULOSA

Suhbat davomida respondentlar va muxbirlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar matbuot erkinligi va shaxs huquqlari o'rtasidagi muvozanatni talab qiladigan nozik jarayondir. Ikkala tomon ham jurnalistikaning aniqligi, adolatliliigi va axloqiy yaxlitligini shakllantiradigan muhim mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Respondentlar shaxsiy daxlsizlik, ma'lumotli rozilik va noto'g'ri ma'lumotlardan himoyalaniish huquqiga ega, muxbirlar esa shaffoflik, javobgarlik va haqiqatni targ'ib qiluvchi jurnalistik standartlarga rioya qilishlari kerak.

Yaxshi o'tkazilgan suhbat o'zaro hurmatni birinchi o'ringa qo'yishi kerak. Jurnalistlar respondentlarning intervyu maqsadini, ishtirok etishni rad etish huquqini va ularning bayonotlaridan qanday foydalanishni to'liq tushunishlarini ta'minlashi kerak. Manipulyatsiyadan qochish, maxfiy ma'lumotlarni hurmat qilish va faktlarning aniqligini ta'minlash kabi axloqiy mulohazalar ishonchlilikni saqlash uchun asosdir. Shu bilan birga, respondentlar ommaviy axborot vositalarining jamoatchilikni xabardor qilishdagi rolini tan olishlari va keraksiz huquqiy yoki axloqiy nizolarning oldini olish uchun o'z huquqlaridan mas'uliyat bilan foydalanishlari kerak.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Zamonaviy davrda raqamli media intervyu jarayoniga murakkablik kiritdi. Ma'lumotlarning tez tarqalishi, onlayn noto'g'ri talqin qilish va ruxsat etilmagan yozuvlar jurnalistlar uchun ham, respondentlar uchun ham yangi muammolarni keltirib chiqaradi. Asosiy huquqlarni himoya qilish bilan birga, ushbu o'zgaruvchan landshaftga moslashish uchun kuchli qonunchilik asoslari va axloqiy ko'rsatmalar zarur.

Oxir oqibat, adolatli va mas'uliyatli suhbatlarni ta'minlash har ikki tomonning hamkorligini talab qiladi. Muxbirlar faktlarni tekshirish, tarafkashlikka yo'l qo'ymaslik va bayonotlarni o'zlarining haqiqiy kontekstida taqdim etish orqali mas'uliyatli hisobot berishlari kerak. Respondentlar, o'z navbatida, ommaviy axborot vositalari bilan oshkoralik va xabardor jamoatchilik muhokamasini qo'llab-quvvatlaydigan tarzda aloqa qilishlari kerak. Huquqiy himoyani kuchaytirish, media savodxonligini oshirish va kasbiy axloqni tarbiyalash yanada ishonchli va mas'uliyatli media muhitini yaratishga xizmat qiladi. Har bir tomonning huquq va majburiyatlarini hurmat qilgan holda, suhbat jarayoni bilim almashish, jamoatchilikni xabardor qilish va demokratik javobgarlik uchun qimmatli vosita bo'lib qolishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Tessem, B., Tverberg, A., & Borch, N. (2024). The future technologies of journalism. *Procedia Computer Science*, 239, 96-104.
2. Adams, S. (2012). *Interviewing for journalists*. Routledge.
3. Xiaoxuan Cheng, D., & Lee, F. L. (2015). Journalist–Source Relations: The case of Taiwan correspondents in China. *Journalism Studies*, 16(6), 850-867.
4. Schudson, M. (1994). Question authority: A history of the news interview in American journalism, 1860s–1930s. *Media, Culture & Society*, 16(4), 565-587.
5. O'zbekiston Respublikasi ““OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TO'G'RISIDA”GI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNIGA O'ZGARTISH VA QO'SHIMCHALAR KIRITISH HAQIDA “15.01.2007 yildagi O'RQ-78-son qonuni,
6. Denzin, N. K. (1995). The cinematic society. *Newbury Park*.
7. Rubery, M. (2007). Wishing to Be Interviewed in Henry James's The Reverberator. *The Henry James Review*, 28(1), 57-72.
8. Rivers, W. L. (1960). *The Washington correspondents and government information*. American University.

